

Vlaams
Parlement

stuk **2532** (2013-2014) – Nr. 1
ingediend op 22 april 2014 (2013-2014)

Voorstel van resolutie

van de dames Elisabeth Meuleman en Mieke Vogels

betreffende het dragen van uitwendige tekenen
van filosofische, ideologische en godsdienstige
opvattingen op scholen die onder de bevoegdheid
van de Vlaamse Gemeenschap vallen

TOELICHTING

Op het terrein bestaat er grote verwarring over het recht van leerlingen om op school uitwendige tekenen van filosofische, ideologische en godsdienstige opvattingen te dragen. De recente discussies over het recht voor moslimmeisjes om een hoofddoek te dragen op school, springen het meest in het oog. Maar ook andere bevolkingsgroepen zijn bij dat debat betrokken (vergelijk de tulbanden van sikhs en de keppeltjes van gelovige joden).

De indieners van dit voorstel van resolutie menen dat de grondwettelijke rechten ter zake duidelijk zijn en dat het de plicht is van de Vlaamse Regering en de minister van Onderwijs om die grondwettelijke rechten ten aanzien van de schoolcontext te verduidelijken.

In de Grondwet wordt de vrijheid van godsdienst en meningsuiting gegarandeerd maar ook de vrijheid van onderwijs.

De vrijheid van meningsuiting is de vrijheid om zijn overtuigingen op een vredelievende wijze te uiten en dus ook te veruiterlijken. Het staat in artikel 19 van de Grondwet, maar ook in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Geen enkele, zelfs fundamentele, vrijheid is absoluut. Ze kan dus het voorwerp uitmaken van zekere beperkingen. Eventuele beperkingen moeten echter zorgvuldig omschreven en gerechtvaardigd worden, en moeten ook proportioneel zijn.

In artikel 20 van de Belgische Grondwet wordt expliciet bepaald dat niemand kan worden gedwongen op enigerlei wijze deel te nemen aan handelingen (die godsdienstig geïnspireerd zijn).

In artikel 24, §1, derde lid, van de Grondwet staat bepaald dat het inrichten van neutraal onderwijs “de eerbied voor de filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen van de ouders en de leerlingen” inhoudt. Neutraliteit draagt in die definitie dus duidelijk het respect voor het pluralisme in zich.

In artikel 24, §3, van de Grondwet wordt gesteld dat ieder recht heeft op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. En in paragraaf 4 van hetzelfde artikel lezen we: “Alle leerlingen of studenten, ouders, personeelsleden en onderwijsinstellingen zijn gelijk voor de wet of het decreet.”. Dat betekent dat het eerbiedigen van fundamentele rechten uiteraard voor alle onderwijsnetten geldt.

Het recht op de vrije schoolkeuze houdt in dat personeelsleden, ouders en leerlingen kunnen kiezen voor een school waarvan het onderwijsproject het meest overeenstemt met hun persoonlijke opvattingen.

In de hedendaagse samenleving is echter een veelvoud van filosofische, ideologische en godsdienstige overtuigingen aanwezig. De tijd dat er slechts één dominante keuze was tussen confessioneel (katholiek) en niet-confessioneel (vrijzinnig) ligt lang achter ons: door decennia van secularisatie en door de instroom van nieuwe religies, culturele opvattingen en overtuigingen.

Dat betekent dat op alle scholen, zowel die waar neutraal onderwijs geboden wordt, als die met een levensbeschouwelijk project, ook grote groepen van personeelsleden, ouders en leerlingen terechtkomen die er gedeeltelijk andere meningen en overtuigingen op na houden.

Vandaar dat een pleidooi voor meer intern pluralisme wenselijk is, en dat op alle scholen.

In dit voorstel van resolutie beperken de indieners zich tot de bescherming van tekenen van intern pluralisme op school. Het is geenszins de bedoeling het te hebben over het curriculum of de aangeboden leerinhouden zelf. Volgens de initiatiefnemers is dat niet wenselijk. De leerinhouden worden in voldoende mate vastgelegd, enerzijds door de eindtermen die gelden voor alle Vlaamse scholen, en anderzijds door de grondwettelijk gegarandeerde bescherming van vormen van levensbeschouwelijk onderricht op school.

De bedoeling van dit voorstel van resolutie is de Vlaamse Regering – en meer bepaald de minister van Onderwijs – aan te zetten om richtlijnen te verstrekken aan alle scholen die verduidelijken hoe een en ander in de verschillende schoolreglementen kan worden geïntegreerd.

In alle scholen moet respect betoond worden voor de filosofische, ideologische of godsdienstige overtuigingen van al wie op school aanwezig is. Dat doet niets af aan het feit dat veel scholen een eigen onderwijsproject hebben dat ook uitdrukkelijk kan uitgaan van een eigen filosofische, ideologische of godsdienstige overtuiging.

Er moet een uitzondering worden gemaakt voor politieke propaganda. We verwijzen naar de regeling die nu gangbaar is in het kader van zorgvuldig bestuur in het secundair onderwijs. Syndicale activiteiten worden uiteraard steeds toegestaan. En uiteraard gaat dat niet over het organiseren van politieke debatten en andere vormen van burgerschapsvorming waarbij de politieke boodschap van partijen wel uitdrukkelijk in het kader van een pedagogisch project aan bod kan komen. Dat houdt dan ook in dat in de verdere bepalingen over het dragen van uiterlijke tekenen van filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen het voeren van partijpolitieke symbolen niet begrepen is.

In alle scholen moet het voor de leerlingen mogelijk zijn om uiterlijke tekenen van een filosofische, ideologische of godsdienstige overtuiging te dragen. De meest genoemde voorbeelden zijn hoofddoeken, kruisjes, keppels en tulbanden. Het kan ook gaan om symbolen van filosofische overtuigingen (bijvoorbeeld vrijzinnigheid) of ideologische opvattingen (bijvoorbeeld pacifisme, antiracisme en homorechten).

Het dragen van die uiterlijke tekenen kan zowel binnen de school zelf, als tijdens activiteiten die georganiseerd worden in schoolverband of die onder de supervisie van de school vallen (schoolreizen, sport-, restauratie- of recreatie-infrastructuur buiten de school). Het dragen van uiterlijke tekenen van overtuigingen kan niet leiden tot uitsluiting van leerlingen. Omgekeerd moeten leerlingen zich aanpassen aan de activiteiten die de school organiseert, waarbij in overleg naar praktische oplossingen gezocht wordt (bijvoorbeeld voor zwemlessen).

Een bijzonder aandachtspunt zijn stageplaatsen. Dat punt overstijgt de mogelijkheden van scholen. Daarvoor is er een ruimere regeling nodig. De overheid moet het recht op voldoende stageplaatsen voor mensen in opleiding garanderen, met inbegrip van het recht om uiterlijke tekenen van overtuigingen te dragen, ook op de stageplaats. Dat is in overeenstemming met de zorg van de overheid om discriminatie op de werkplaats wegens het dragen van uitwendige tekenen van filosofische, ideologische en godsdienstige opvattingen tegen te gaan (vergelijk bijvoorbeeld de case van Naïma Amzil en haar werkgever Rik Vannieuwenhuysse van de firma Remmery).

Uitzonderingen zijn enkel mogelijk op plaatsen waar strikt hygiënische voorschriften of veiligheidsvoorschriften van kracht zijn (bijvoorbeeld bij het bereiden van voedsel in ziekenhuizen).

Uiteraard kan het niet de bedoeling zijn dat kledingstukken gedoogd worden die het gezicht bedekken. En daarbij gaat het natuurlijk niet over toneelopvoeringen of specifieke festiviteiten zoals een carnavalsfeest.

Bijzonder delicaat is het probleem van vormen van directe of indirecte dwang. Dit voorstel van resolutie spreekt zich enkel uit over vormen van directe of indirecte dwang die zich voordoen binnen het schoolverband. In sommige gevallen moet dat wellicht iets ruimer gezien worden dan de schoolterreinen zelf (bijvoorbeeld routes naar de school).

Dwang of bekeringsijver kan onder geen beding getolereerd worden. Tegenover de vrijheid die men verwacht om individueel uit te komen voor de eigen overtuiging, staat het respect dat men moet opbrengen voor de overtuiging van anderen. Wie dat respect schendt, kan tot de orde geroepen en gestraft worden. Als dat respect collectief geschonden wordt, kunnen de individuele vrijheden in verband met het voeren van uiterlijke tekenen van een overtuiging tijdelijk worden ingeperkt.

Het recht om uiterlijke tekenen van een overtuiging te dragen mag nooit leiden tot vormen van ongelijke behandeling, noch in positieve zin (voorrechten) noch in negatieve zin (discriminatie).

Bij individuele inbreuken op de beperkende voorwaarden kan de schooldirectie optreden en sancties opleggen. Het lijkt gepast de school dat te laten omschrijven in haar reglement, conform de sanctiecultuur die ze zelf hanteert.

Als het gaat om vormen van groepsdwang, kan de schooldirectie in overleg met alle betrokkenen de bestaande vrijheid om uiterlijke tekenen te dragen, tijdelijk inperken. Daarbij moet het principe van de redelijke respons gehanteerd worden en mag men beperkte misbruiken niet aangrijpen om grote groepen verboden op te leggen. Aan de andere kant moet het duidelijk zijn dat vormen van dwang (ook van buiten de school) niet geduld worden. De school heeft ook de morele plicht om leerlingen te beschermen tegen vormen van dwang die hun vrije meningsuiting beknotten.

Wel is het van belang dat daarbij een aantal principes wordt gevolgd. De indieners verwijzen daarbij naar aanbevelingen van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (CGKR). Het centrum dringt aan op het hanteren van vier 'harmoniseringsprincipes':

- 1° het principe van overleg in elk stadium van het besluitvormingsproces;
- 2° het principe van de noodzaak van een tijdelijk verbod;
- 3° het principe van de proportionaliteit van het verbod ('Staat de maatregel in verhouding tot de vastgestelde problemen?', 'Wie wordt er – direct of indirect – geraakt door de maatregel?', 'In welke situaties is de maatregel van toepassing?');
- 4° het principe van transparantie en motivatie van het verbod.

Inperkingen zijn beperkt in de tijd en men moet trachten zo snel mogelijk de situatie te herstellen waarin het dragen van uiterlijke tekenen van overtuigingen – wel binnen de afgesproken marges – weer toegestaan is.

Voor de controle op de naleving van de genoemde richtlijnen vertrouwen de indieners op de bestaande instanties.

Elisabeth MEULEMAN

Mieke VOGELS

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM);
 - 2° het VN-Verdrag inzake de Afschaffing van Alle Vormen van Discriminatie tegenover Vrouwen (CEDAW);
 - 3° het VN-Kinderrechtenverdrag;
 - 4° de artikelen 19, 20 en 24 van de federale Grondwet;
 - 5° het feit dat de rechten van individuele burgers op dit moment door het uitblijven van een duidelijke regel in de praktijk geschonden worden;
- rekening houdend met de uitspraken ter zake van het Grondwettelijk Hof en de eerste partiële stellingnamen van de Raad van State;
- vraagt de Vlaamse Regering:
 - 1° zelf een initiatief te nemen om een eind te maken aan de bestaande verwarring rond het dragen van uitwendige tekenen van filosofische, ideologische en godsdienstige opvattingen op school;
 - 2° met dat doel voor ogen, aan alle instellingen uit het leerplichtonderwijs, het hoger onderwijs, het deeltijds kunstonderwijs, de centra voor leerlingenbegeleiding en de centra voor volwassenenonderwijs onder haar bevoegdheid, de nodige richtlijnen te bezorgen over de toepassing in schoolverband van de grondwettelijk gegarandeerde plichten en vrijheden ter zake;
 - 3° met name te verduidelijken dat:
 - a) ongeacht het specifieke onderwijsproject van een school waartoe ouders, leerlingen en personeelsleden zich kunnen bekennen, op alle Vlaamse scholen respect moet worden opgebracht voor de filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen van de leerlingen op die scholen;
 - b) het leerlingen toegestaan is op elke school uitwendige tekenen te dragen waarmee ze uitkomen voor hun filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen, partijpolitieke propaganda uitgezonderd;
 - c) die vrijheid geldt voor alle activiteiten die door de school worden georganiseerd of die onder het toezicht van de school vallen;
 - d) leerlingen die in het kader van hun opleiding stage lopen buiten de school, eveneens het recht hebben uitwendige tekenen te dragen waarmee ze uitkomen voor hun filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen;
 - e) de vrijheid tot het dragen van uitwendige tekenen van filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen echter altijd onderworpen is aan de volgende algemene beperkende voorwaarden:
 - 1) kledingstukken die het gezicht bedekken, zijn te allen tijde verboden;
 - 2) personeelsleden, leerlingen of ouders mogen in de school en in de omgeving van de school of bij buitenschoolse activiteiten op geen enkele manier directe of indirecte dwang uitoefenen op leerlingen om bepaalde opvattingen aan te nemen, gedragingen te stellen of uitwendige tekenen te dragen;
 - 3) het dragen van uitwendige tekenen van filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen mag niet leiden tot vormen van ongelijke behandeling en kan niet worden ingeroepen om niet deel te nemen aan bepaalde, door de school georganiseerde activiteiten;
 - f) bij individuele inbreuken op de hierboven beschreven beperkende voorwaarden overtreders in een eerste fase tot de orde geroepen worden en, bij herhaling van de inbreuken, ook bestraft worden. De mogelijke sancties worden opgenomen in het schoolreglement;

- g) bij collectieve inbreuken op de hierboven beschreven beperkende voorwaarden een schooldirectie gemachtigd is de vrijheid om bepaalde uitwendige tekenen van filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen te dragen voor bepaalde groepen, plaatsen, tijden op de school, voor een welomschreven tijd, in te perken op voorwaarde dat:
 - 1) een dergelijke tijdelijke inperking plaatsvindt in overleg met personeelsleden, ouders en leerlingen binnen de schoolraad;
 - 2) die beperkende maatregelen altijd in verhouding staan tot de vastgestelde collectieve inbreuken en dat ze omstandig gemotiveerd worden;
 - 3) de termijn van een dergelijke inperking nooit de periode van een schooljaar overschrijdt en altijd afloopt bij het begin van een nieuw schooljaar;
- h) de onderwijsinspectie bevoegd is voor de controle op de naleving van die richtlijnen;
- i) vragen over de implementatie van die richtlijnen in een school gericht kunnen worden aan de Commissie zorgvuldig bestuur als ingesteld in artikel V.21 van het decreet betreffende het onderwijs XIII-Mozaïek van 13 juli 2001.

Elisabeth MEULEMAN

Mieke VOGELS